

Romano hangos

15⁹

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 19 • ČÍSLO 12 • VYŠLO 19. ZÁŘÍ 2017

zprávy

PRAHA – Ministr školství Štech upřesnil rozsah inkluze v tom, o kolik kategorií se rozšířila, a tím nabyla nové kvality. Rozšířila se o nadané, cizince a dvojjazyčné děti. To se vůbec nepodporovalo. Ministr rovněž podpořil dril, který byl donedávna ze škol vyháněn. Přitom dril je prospěšný pro fungování paměti, a to jak krátkodobé, pracovní i dlouhodobé. Lidé starších generací to znají dobře a dril ve studiu cizího jazyka se nedá vyloučit vůbec.

KLADNO – Sto hodin veřejně prospěšných prací udělil zdejší okresní soud dvacetiletému Davidu Šmídovi, který urážel Romy a Židy a vyzýval k jejich zplynování a odsunu z Evropy. Byla to z jeho strany reakce na chování Radka Bangy, který se tvrdě a veřejně ohradil proti udělení ceny xenofobní kapele Ortel. Radek Banga se veřejně hlásí k romskému etniku. Šmíd nyní, po rozsudku, svých vyjádření lituje.

První Stolpersteine za romské oběti holocaustu budou položeny v Brně

foto: Sabir Agalarov

z obsahu

Téma čísla:

Vzdělání

strana 3, 6 a 7

**Otevřený dopis
prezidentovi ČR**

strana 4 a 5

Ladislav Š. Kolbaba:
**„Su zaflákané
Brniskem“**

strana 5

Zcela výjimečnou událost bude hostit 24. září město Brno. Za účasti autora projektu Kurta Demniga zde budou položeny první Stolpersteiny za romské oběti holocaustu. Jedná se přitom o první pamětní kameny v České republice.

Stolpersteinů, neboli „kamenů, o které je třeba klopýtnout“, je již po světě instalováno 66 000. Kromě Židů tyto kameny připomínají pouze několik obětí národnosti Sintí, které můžeme najít třeba ve Stuttgartu. Z iniciativy Leoše Fučíka a výzkumu Dromu a Muzea

romské kultury budou tyto mosazné kameny za romské oběti položeny v Brně v neděli 24. září ve 12 hodin v Černovičkách. Kameny bude instalovat osobně autor projektu Kurt Demnig.

„Položení prvních Stolpersteinů za romské oběti holocaustu v Česku považuji za nesmírně důležité“, řekl Demnig. „Připomínají, že Romové byli systematicky vyvražďováni stejně jako Židé anebo další oběti nacismu.“

V Brně budou kameny položeny na ulici Černovičky před domem č. 23. „Černovičky byly původně

osada, kterou založil romský rod Danielů v 80. letech 19. století“, vysvětluje historik Muzea romské kultury Dušan Slačka. „Byl to rod kovářů a kotlářů. Kameny budou připomínat životy manželů Jana a Amálie Danielových, kteří byli s většinou svých přátel a známých odvezeni z kolonie do koncentračního tábora Auschwitz II – Birkenau transportem 7. března 1943. Zde pozbyli svá jména a byli evidováni pod čísly Z-1170 a Z-1337. Oba následkem strašlivých podmínek panujících v táboře zemřeli nedlouho po svém příjezdu, Jan 17. břez-

na a Amálie pak 20. května 1943.“

„O položení Stolpersteinů v Brně jednáme s panem Demnigem již několik let“, řekl ředitel organizace Drom, Miroslav Zima. „Je to pro nás velký úspěch a rádi bychom v pokládání kamenů za romské oběti pokračovali.“

Akce se uskuteční pod záštitou 1. náměstka primátora města Brna Petra Hladíka. Smírné svěcení kamenů přednese Stanislav Drobný, správce komárovské farnosti a z romského překladu Bible budou číst děti ze střediska Drom.

Alica Sigmund Heráková

Jedným z největších snov každého člověka je pocit ľudskej dôstojnosti

„Vždy som sa snažil povedať rodičom svetlé stránky ich detí, pretože som toho názoru, že ak všetku svoju energiu vložíme do svojich slabých stránok, staneme sa možno priemernými, ale ak budeme pracovať najmä na svojich silných stránkach, môžeme sa stať výnimočnými. A aj výnimočných ľudí náš svet potrebuje,“ říká v exkluzivním rozhovoru pro RH Alexander Jakubčo – člověk, který absolvoval intenzivní školení a poté se dostal do role učitele. Učil převážně děti z romských osad. Celé dva roky se rozhodl zcela věnovat jen těmto dětem.

Zdravím vás, je mi ctí, že vás mohu čtenářům Romano hangos představit. Jsem přesvědčená, že váš příběh je ojedinělý a zůstane

v paměti každého z nás. Jak jste se tedy dostal k roli učitele pro romské děti?

Do roly učitele romských dětí som sa dostal cez program Teach for Slovakia, ktorý na Slovensko priniesol Stanislav Boledovič, ktorý nabral veľkú odvahu, opustil bankový sektor a rozhodol sa venovať svoj čas, energiu, peniaze do jedného z najväčších problémov, ktorý ťaží našu spoločnosť. Program TFS je súčasťou medzinárodného programu Teach for All. Tento program celosvetovo priťahuje najschopnejších mladých ľudí, ktorí predtým, než naplno rozbehnú svoju kariéru, idú na dva roky učiť do základných škôl

Pokračování na str. 6

zprávy

PRAHA – Romská část členů vládní Rady pro záležitosti Romů se sešla 23. července a přijala návrhy, které chce prosazovat ještě u této vlády. Zamýšlela se nad svojí činností do budoucna. Tématem bylo posílení hlasu Romů v Radě, rušení pracovních pozic romských poradců a asistentů, podpora návrhů Muzea romské kultury jako nového správce koncentračních táborů v Letech a v Hodoníně, kritika činnosti Monitorovacího výboru Agentury pro sociální začleňování a její činnosti samotné.

PRAHA – Premiér Sobotka prohlásil, že „hate free“ začíná být politiky neprůchozí, a že tím pádem Česko muslimy nechce.

PRAHA – Prezident Zeman nedávno prohlásil, že je proti likvidaci prosperujícího podniku, kterým má být vepřová farma na místě koncentračního tábora v Letech u Písku. Pan prezident, jako již tradičně, je vedle jako ta jedle. Zmíněná farma není rozhodně prosperující, alespoň soudě podle výše jejích dluhů, které dosahují téměř půl miliardy.

BRUSEL – Evropská unie varuje, že mladá generace Romů se dál propadá, i přes nemalé prostředky, které mají zlepšit jejich situaci. Na Slovensku, v Maďarsku a Bulharsku zůstává více než 60 % romských dětí odděleno ve škole od ostatních, v Bulharsku a Rumunsku nemá polovina romských obyvatel přístup ke zdravotnímu pojištění a 68 % Romů v EU nedokončí ani základní vzdělání (před pěti lety to bylo ještě 87 %).

MEMPHIS (USA, stát Tennessee) – Čtyřiatřicetiletá tradice promítání filmu Jih proti severu byla přerušena v místním kině. Na sociálních sítích bylo toto promítání nařčeno z podněcování k rasismu. Snímek natočil v roce 1939 režisér Victor Fleming s neolatelnými herci Clarkem Gablem a Vivien Leighovou. Děj se odehrává na pozadí občanské války Jihu proti Severu a otroctví černých Američanů je zde líčeno romanticky a tak, jako by bylo samozřejmé. Ptáme se: Je tohle šlapání po historii, nebo snad zázračné prozíření ochránců lidských práv po tolika létech?

Svatý Kopeček ožil romskou hudbou, tancem a modlitbami

Malebné poutní místo u Olomouce přivítalo v sobotu 16. září stovky Romů ze všech koutů České republiky. Letošní ročník Romské pouti pořadatelé zacílili na téma: „Kořeny – rodina – smysl.“ Cílem pouti je umožnit Romům z celé republiky sdílet společně vlastní tradiční hodnoty, prezentovat svoji kulturu, a tím přispět ke sblížení romské menšiny s většinovou společností. Ojedinelou duchovně kulturní akci pořádala Charita Olomouc letos již devatenáctým rokem.

Dopolední duchovní program Romské pouti 2017 zahájila v 10:00 pěší pouť od kruhového objezdu ze Samotíšek. Novinkou letošního roku byla aktivní účast vystupujících tanečních souborů v průvodu. „Každý soubor si předem připravil ztvárnění jednoho z pěti témat jednotlivých zastavení. Rozjímali společně nad vlastními tradicemi, smyslem rodiny, romskou historií, silou vyřčeného slova i smyslem vlastního života,“ vysvětlila Adéla Adámková, vedoucí střediska Khamoro.

Poutníky přivítal u Wolkerova kříže římskokatolický kněz romského původu Vojtěch Vágai. Do Olomouce se tak vrací toto léto již podruhé. V paměti má ještě výtečnou atmosféru Celostátního setkání mládeže v Olomouci, kde účinkoval spolu s režisérem Jiřím Strachem ve večerní show „Kněz v akci“. „Vždy se těším na romské děti a mládež z celé Moravy, na jedinečnou atmosféru pouti, kterou máme příležitost spolu opět po roce zažít,“ sdělil Vojtěch Vágai, římskokatolický kněz a ředitel českobudějovického diecézního centra mládeže.

Odpolední kulturní program se nesl v duchu tance, zpěvu a hudby. Vystoupily známé romské hudební kapely a taneční soubory: Janeček Band Malik z Brna, soubor Sdružení Romů na Moravě Lače Jilorka, Khale Jakha Charity Olomouc a mnohé další. Doprovodný program v ambitech byl věnován tradičním romským řemeslům, jako je košíkářství a kovářství. „Děti se učily i přípravě tradičních romských pokrmů, mohly se naučit připravit například klasické romské placky „čurdí marikfi“,“ přiblížila Adéla Adámková. Doprovodný program pro děti proběhl v režii Střední školy zemědělské a zahradnické Olomouc, která vyučuje řemeslo kovářství v rámci svých učebních oborů. „Žáci předvedli své umění a mistři oboru rádi zodpověděli návštěvníkům případné dotazy. Účastníci si mohli vyzkoušet činnost kování, nebo si zakoupit již hotové výrobky,“ dodala Adéla Adámková.

text a foto: Eva Štefková

Vepřín v Letech konečně zmizí

Alespoň tohle je jisté. V posledním čase jsme svědky bohaté diskuse o Letech u Písku. Objevují se nejrůznější informace. O tom, jak se bude vyvíjet situace v místech bývalého cikánského tábora v Letech, slyšíme jen náznaky a neurčitě názory. Pokusím se vnést do této diskuse názor o něco určitější, jak jsem měl možnost se s ním seznámit díky jednáním na místech, kde se o věci rozhodovalo přece jen kvalifikovaněji, byť často jen v náznacích. Autority jsou opatrné ve svých vyjádřeních. Nebyl jsem zavázán k diskretnosti a tak se vyjádřím otevřeněji.

V pátek 25. srpna proběhla v Muzeu romské kultury (MRK) veřejná debata s ministrem kultury Danielem Hermanem. Pan ministr podal informaci o dalším vývoji situace kolem vepřína a výkupu farmy i přilehlých pozemků. Ve svém vyjádření byl mimořádně skromný a potvrdil jen, že vláda rozhodla definitivně o výkupu a získala souhlas správní rady firmy AGPI vlastníci farmu i pozemky.

O věcech, které jsou obecně známy z médií, hovořit nebudu.

Mohli bychom se tázat, proč právě Muzeum romské kultury v Brně zvolil ministr pro tuto veřejnou debatu. Pravda, tato instituce se dlouhodobě a programově zabývá romským holocaustem a stála u zrodu budování pietního místa v Letech. Už v roce 1995 zde byl vybudován pomník sochaře Hůly za účasti kanceláře prezidenta Havla a mnoha dalších oficiálních i neoficiálních osobností. Správcem tohoto památníku však dosud je Památník Lidice. Sice nepochopitelně a nelogicky, ale je to tak. Bylo to rozhodnutí vlády premiéra Nečase přes protesty romské veřejnosti. Proč se tato debata s ministrem nekonala tam?

Na dotaz z ódia, zda přítomnost ministra právě v MRK není předzvěstí změny správce památníku Lety na MRK, ministr odpověděl zdrženlivě, avšak tu možnost připustil.

Další nejasnost se objevila při úvahách o tom, co bude na uprázdněných pozemcích po demolici vepřína. Údajně se uvažuje o Památníku romského holocaustu.

Tady se trochu zastavme. V Hodoníně u Kunštátu, což byl v Protektorátu druhý cikánský koncentrační tábor, podobný tomu v Letech, jsou přece právě nově vybudované objekty Památníku zvaného Hodonín, ač původně měl být zván Památník romského holocaustu. Změna názvu jen vyjadřuje nepochopení osudu Romů, určených ke konečné likvidaci při srovnání s jinými vězni, kteří zde pobývali jen přechodně a byli posléze propuštěni.

Vnitřní expozice na toto téma se tam bude teprve budovat. Správcem je Národní muzeum J.A. Komenského v Praze. Opět nelogicky a nepochopitelně rozhodnuto již dříve zmíněnou vládou Petra Nečase. Současné rozhodnutí vlády mění tuto správu na MRK. Toto rozhodnutí je již definitivní. Ale co tedy bude v Letech, když už tu jeden Památník stojí?

Ředitelka Muzea romské kultury Jana Horváthová, na rozdíl od jiných, tvrdí, že k vyjasnění této otázky bude zahájena veřejná diskuse, pokud bude MRK jmenováno správcem.

Zdá se, že faktickým kupcem vepřína bude nastávající správce, kterým by bylo MRK. Je to možné, protože MRK je státní příspěvkovou organizací, je tedy řízené ministerstvem kultury, a může být k tomuto nelehkému a složitému úkolu vládou vyzváno.

Není žádným tajemstvím, že firma AGPI není v nejlepší kondici, pokud není ve ztrátě. Má dluhy ve výši téměř půl miliardy. Ať už vláda vyplatí jakoukoliv sumu, bude to pro tuto firmu mana z nebes spadlá. Předseda správní rady firmy Jan Čech tvrdí, že rozhodnutí k odkupu vedla snaha ukončit mediální diskuse a demonstrace. Tomu se dá těžko věřit. Faktem, který lze přijmout s povděkem, je i tato okolnost, která dovedla řešení ke kýženému cíli.

To vše může být pravda. Časový průběh realizace jednotlivých kroků je ve hvězdách. Jeden z členů správní rady podá, nebo snad už podal, žalobu na protest proti nejasnému plánovanému převodu peněz mezi různými firmami AGPI. Pokud žaloba dospěje k soudu, může to značně zdržet celou realizaci. Argument vedení firmy, že s tímto problémem se firma dokáže vypořádat, není rozhodující. Tady bude rozhodovat soud a firma s tím nic více nezmůže. Bude jen jedním z účastníků pře.

Je toho více, o čem by se dalo polemizovat. Například o polopravdách a lžích Paula Polanského, Američana, který ještě před nedávnem vyzýval evropské protestující shromážďení před farmou, aby nechali farmu dále existovat, ale své protesty zaměřili proti Karlu Schwarzenbergovi, jehož otec zaměstnával Romy na svém panství. Nebo otrlý a chladný přístup správce Památníku Hodonín Národního muzea J. A. Komenského k památce na Romy likvidované v tomto místě. Ale to už jsou jiná témata.

Vláda však rozhodla, učinila první krok a další budou následovat v příštím roce, dost možná že i v dalším. Ale kostky jsou už definitivně vrženy! **Karel Holomek foto: ČTK**

Kauza Lidl – kříže

Lítost nad tím, že na reklamních letáčích diskontu Lidl na „Řecký týden“ byly vyretušovány kříže z kopulí ortodoxních chrámů na řeckém ostrově Santorini, vyjádřilo dnes vedení firmy v německém Neckarsulmu.

V neděli tento krok obchodního řetězce odsoudil mimo jiné český kardinál Dominik Duka. Lidl se prostřednictvím mluvčí Zuzany Holé za nedopatrění omluvil už v pátek.

„Je nám velice líto, že aktuální design (obalu) vyvolal nespokojenost. Není za tím žádný špatný úmysl,“ uvedla podle agentury DPA Isabela Lehmannová. Poukázala přitom na skutečnost, že se dotyčné zboží prodává už deset let po celé Evropě a jeho obal se neustále obměňuje.

Podle kardinála Duky jde o bezprecedentní a nekulturní akt. Mluvčí Lidlu Holá už v pátek uvedla, že

součástí jeho obchodní politiky jako mezinárodní obchodní společnosti je zachování náboženské a politické neutrality. Dodala, že aktuální zkušenost bude firma do budoucna brát při tvorbě dalších návrhů obalů v potaz.

Vyretušovat na řeckých kostelech křesťanské kříže nechal německý řetězec Lidl na obalech svých výrobků Eridanos při akci Řecký týden. **ČTK**

Anketní otázka

Romové, komunismus a demokracie

Vojtěch Rác, ČR – Kladno

Můj tatínek mně vyprávěl, že když byl ještě kluk, tak na Slovensku, když vstoupil Rom do vesnice, tak po něm sedlák mohl střílet jako po škodné. Pokud půjdeme ještě víc do minulosti, tak Romům sekali ruce, řezali uši a u cest je věšeli pro výstrahu. Tu hnusnou nenávist proti Romům předávají z generace na generaci už tisíc let. Bratři a sestry, Romové, nechci být ten, kdo vnáší skepsi mezi nás Romy. Jen se modlím k Bohu všemohoucímu. Ochraňuj Bože všemohoucí náš národ Romů, a dej sílu na dalších tisíc let. To, co nadchází, je naprosto beze změn a bude to pro náš národ moc těžké. Uvěřili jsme něčemu, co je pro nás v nedozírnou – že pravda může být i na naší straně. Je to velký klam, který mě osobně velmi trápí. Je mně 64 let a dožil jsem se toho, jak beznadějně je postavení našich dětí a vnoučat. Popadá mě vztek, když slyším, jak někteří Romové filozofují, že musíme bránit tuto demokracii a spojit své síly, abychom podpořili svobodu a byly zúčastnění společenského dění. Jak můžeme být něčeho zúčastnění v prostoru, kde námi naprosto opovrhují, pohrdají a jsme nežádoucí. Mně osobně už nikdo v mém věku nevymluví, že komunismus nebyl v celé romské historii nejdůstojnějším obdobím života Romů. Romy nezajímalo ani ROH ani KSČM, a už vůbec ne politické blbosti. Kdo chtěl být ve straně, tak tam byl, kdo nechtěl, tak tam nebyl. A přesto žil důstojně jako člověk, bez obav o svůj život. A dnešní Romové, kteří si myslí, že gádžové dopustí, aby Rom rozhodoval, byť jen o jedné jediné minutě jejich života, tak se velice mýlí. Není to možné a nikdy nebude. Bohužel, bratři a sestry, tato epocha je nastartovaný proces, který je něco jako naplnění všeho, o co bílá rasa usiluje už několik tisíciletí. To, co se děje kolem muslimů i kolem Romů je pouze jejich plán, který bude vyvrcholením jejich vítězství nad jinou rasou. Sami organizují a vítají muslimy, aby je potom mohli označit za nepřátele bílé rasy, které je potřeba společným silami zlikvidovat. Bohužel, je to velmi promyšlené a má to velmi široké spektrum, v kterém jednou provždy vyřeší svoji touhu nadřazené rasy ovládnout svět. Problém je v tom, že tyto věci vnímáme jako problém, který je jen přechodný. Ne, přátelé, je to nová epocha, která ovládá tento svět. Přestávají platit pravidla, která ohraničují, kde končí lidská hodnota a je určovaná podle barvy pleti anebo náboženství. Svět jako takový přestal fungovat na principu, který považoval za nejvyšší hodnotu lidský život. Pokud si uvědomíme, že v době pomyslného míru denně umírají tisíce lidí násilnou smrtí, tak si musíme položit otázku, kolik lidí zemře ve skutečném celosvětovém válečném konfliktu vyvolaném nenávistí ke všemu, co bílá rasa nenávidí. Někdo si řekne, ten člověk je inspirátor. Bohužel, denně jsme svědky naplňování těchto věcí. Nesmírně si vážím všeho, co vyzývá náš národ k sebeuvědomění si vlastních hodnot.

Milka Lolová, ČR – Praha

Můj děda i praděda taky žili na Slovensku a nikdy jsem od nich neslyšela, že by po nich někdo střílel. Já jsem žila také na Slovensku do svých devíti let a vůbec jsem nezažila, aby nám Slováci nadávali do cigánů. S bílými dětmi jsme si hráli, ony chodily k nám a my k nim. To až tady v Praze jsem poznala a pocítila, kdo jsou Češi. No a nemůže se srovnávat komunistická doba s demokracií. Za komunistů každý cigán musel pracovat a dnes v demokracii nemusí. No, a o tom to je, děláme si to všechno sami. Je víc cigánů, kteří nepracují, protože pracovat nechtějí. Čech, ten bude za práci i dojíždět, ale cigán, ten ne. A není to jenom o práci, tak je to se vším.

Josef Kináč, ČR – Praha

Mnoho Romů by rádo pracovalo, ale díky našemu systému nemají šanci. Jsme furt menšina, takže pro gádže jsme moc viditelný. Na úřadech práce v Praze jsou převážně Češi a bezdomovci. A my Ro-

mové, když sháníme práci a řekneme, že jsme z Chajnova, nebo z nějaké osady, tak nás nikdo nezaměstná. Už vůbec nemluví o tom, jak se k nám Romům zaměstnavatelé chovají.

Milan Lolo, Austrálie – Gold Coast

Co bylo na Slovensku, a jak tam Romové trpěli, o tom mladí lidé neví, ani to neslyšeli. Ale lidi, co se narodili před 60–70 lety, o tom slyšeli a někteří to mohli i zažít. Někteří Romové nesměli ani do vesnice a když je chytily, tak jim nadávali do farahunů. Bili je po patách, že nemohli ani chodit. Samo sebou, že ne každý sedlák měl zbraň, ale četníci, to byli velcí gádžové.

Karel Daniel, ČR – Praha

Chápu, že minulý režim dal lidem práci, vzdělání, bydlení a jistoty. Člověk, pokud chtěl, tak se mohl zapojit. Romové jako levná pracovní síla byli vítáni a byli respektováni i po revoluci. Komunisté nás dokázali jen využít, ale historii Romů zatajovali. Mlčeli o romských partyzánech, o genocidě Romů, o holokaustu v Čechách a na Moravě. Mě osobně zaráží, proč se nás ti dnešní soudruzi nikdy nezastanou? Například, ve všech diskusích už poznám jejich příspěvky, prolhané, urážlivé a demonstrující. Nenávidí nás a posílají nás do plynu. Stýská se jim po totalitě, a na druhou stranu by nás nejraději postříleli. Trochu si protřeč, tak jako skoro ve všem. Dnes je vidět, jak se sami báli režimu a vše po celou dobu v sobě dusili. Jinak není možné, aby se za takovou dobu nic nezměnilo. A pokud vychovávají své děti i vnoučata k tomu, aby Romy nenáviděli, tak jsou to pokrytci, kteří jen těžili a využívali svých výhod. Také nechápu kritiku demokracie, proč nežijí v Číně nebo na Kubě.

Jozef Harang, Kanada – Stoney Creek

Skoro každý má na demokracii jiný názor, ale v Evropě se o skutečné demokracii může lidem jenom zdát. Tam se pod pojmem slova demokracie zakrývá skutečný kapitalistický regresní režim. V České republice by měli všichni lidé poděkovat předešlému režimu. Demokracie musí mít svoji zákonitost, tak jako třeba tady v Kanadě. Žije zde mnoho národností, včetně Romů, a soužití všech ras je bez problémů. Český národ byl odjakživa „kam vítr tam plášt“ a mnoho Romů v ČR to odkoukalo od nich. Já ty Romy neodsuzuji, jen říkám, že jim gádže vymyli mozky.

Albína Tancošová, ČR – Praha

Bylo nás sedm sourozenců a můj otec koupil po válce velký dům o 9 místnostech. V tom domě žil neoprávněně předseda kladenského soudu a nám v našem domě uvolnil jednu místnost bez WC a vody. Byl to bývalý obchod s výlohou. V té době k nám přijel tátův bratr na návštěvu a chtěl na WC. Ten soudce ho tam nepustil a ještě začal na našeho tatů a strejdu střílet. Potom byl soud, kde ten soudce zasedal, a tatů i s maminkou odsoudil do kriminálu a my děti jsme musely jít do dětského domova. Neteř té paní, co nám prodala dům, pracovala v Lidových novinách a všechno i s fotografií naší rodiny zveřejnila do novin a všechno se muselo znovu řešit u soudu v Praze. Od komunistů jsme zastání neměli, i když byli všichni tátovi a mámini bratři partyzáni. Na strejdu Aladara chtěli střílet i na městském úřadu v Trebišově, proto, že tam pracoval gardista, kterého strejda poznal. Strejdu zavřeli a táta měl štěstí, že mohl utéct, měl zdravé nohy, a strejda je měl prostřílený od povstání na Dukle. Za války Němci mířili zbraněmi na tatů a on musel zakopávat zastřelený partyzány. Potom přišli Rusové a musel je vykopat, dostal tyfus a málem zemřel. Náš táta a jeho bratři byli stateční a poctivě žijící lidé. Celý život pracovali a uznání od komunistů neměli. Táta je z duše nenáviděl, za války byli s gestapem a po válce ti sami lidé byli zase s Rusy.

Anketu zpracoval Gejza Horváth

komentář

Umíme poznat Romy?

KAREL HOLOMEK

(K vládní Agentuře pro sociální začleňování)

Zajímavá otázka! Někdy Romy poznáme set-sakramentsky rychle a zřetelně, jindy to nedokážeme. Jak je to možné? Tato zdánlivá nejasnost je jen zástupným problémem, který vytváří problémy další. Kdo Roma identifikovat chce, identifikuje ho snadno.

Aniž bych na tuto otázku odpověděl, využiji ji k osvětlení závažnějšího problému.

Při Úřadu vlády ČR existuje již drahnou dobu, nejméně deset let, Agentura pro sociální začleňování, která hospodaří se značnými finančními prostředky, které jsou často připisovány na vrub Romů a jejich začleňování do struktur společnosti.

Agentura vznikla již za časů ministryně Stehlíkové a její původní poslání bylo, aby někdo byl schopen dávat jakési know-how obcím s velkým počtem Romů, a tudíž i řadou problémů. Neboť v obcích problémy se soužitím probíhaly a tam se i řešily. Tak vznikla vládní Agentura pro začleňování Romů (původní název) a rozumělo se, že tato instituce se stala integrální součástí vládního Programu integrace Romů do společnosti, který se právě krystalizoval do konečné formy. Bylo zřejmé, že velký počet členů romské komunity se dostává na sociální dno díky negativnímu vnímání ze strany společnosti a často využívaného, v demokratické společnosti nepřipustného, generalizování celé skupiny.

Rada vlády se často zabývala otázkou, zda propad Romů, sociální, ale často i společenský a ekonomický, probíhá jen tak, jako u příslušníků celé společnosti, nebo má dramaticky silnější a zřetelnější dopad právě na Romy. Jednoznačná odpověď, která se vine jako červená nit celým vládním programem integrace Romů, zní: Romové jsou ze společnosti vyčleňováni více než kdokoliv jiný z majoritní společnosti.

Přesto absurdně na tuto otázku nechtěl nikdo a nikdy přímo odpovědět. Pádným důvodem byl lichý argument, že Romy nelze jednoznačně identifikovat, a proto ani nelze přiznat, že by mohli být cílovou skupinou v boji proti sociálnímu, ale i společenskému a ekonomickému vyčleňování. Takový postoj svého času zaujímala i Agentura ještě za časů ředitele Šimáčka. Agentura se rozrostla do početně silně organizovaného útvaru se silnými ambicemi pro osamostatnění a dostávala se do sporů se svým šéfem, tehdy ministrem Jiřím Dienstbierem. Zatímco romští členové Rady těžce kritizovali Agenturu, která ze 70 zaměstnanců zaměstnávala jediného Roma, čímž dávala jasně najevo svoji neochotu s Romy spolupracovat a vnímat je v reálu, ministři vadil zřejmě neúnosný a ambiciózní přístup jejího ředitele. Rada odvolání ředitele Šimáčka podpořila domnívající se, že současně se změnou a výběrem nového ředitele dojde i k širší spolupráci s Romy a zřetelnějšímu zaměření na cílovou skupinu vyčleněných Romů.

Dnes, po nejméně pěti letech, je situace v Agentuře horší než kdykoliv dříve. Cílovou sociální skupinou pro spolupráci jsou obce, které měly být vždy jen jedním z partnerů, vedle Romů. Zaměření je na sociálně vyčleněné, mezi nimiž Romové nejsou rozlišováni, protože se stále neví, jak je poznat! Z názvu Agentury zmizelo slovo Rom. Opět se zřetelně objevují ambice tohoto útvaru po osamostatnění a snaha o oddělení se od členů vládní Rady, která projevovala vůči Agentuře vždy kritický postoj. Ze svého středu vyčlenila takzvaný Monitorovací výbor Agentury, který je z toho času zcela nefunkční a v podstatě nepracuje.

Věc je daleko vážnější, než by se mohlo zdát. Na příkladu Agentury tu probíhá boj o to, jak naplňovat program integrace Romů. Není pochyby o tom, že Agentura vychází vstříc názorům panujícím ve společnosti, kterým snadno a lehce podléhá i politici v zájmu voličské přízně, totiž: Romy řešme jako ostatní, kteří mají potíže. Nezasluhují žádného dalšího ohledu.

Například fakt, že jsou národnostní menšinou se svými specifiky, nebo že je postihla genocida za 2. světové války, na níž se podílela i část tehdejší společnosti a její administrativa. A že nastavují zrcadlo celé společnosti, v jakých ohledech selhává. To je zásadní. Teď se tedy odehrává boj o to, jak vnímat Romy a jak při tom zohlednit program jejich emancipace. Nejen na Úřadu vlády a v její Agentuře, ale i v obcích ČR.

Pozn. redakce: Zveřejněno v Lidových novinách dne 4. září pod názvem „Jak chce pomoci Romům (Agentura), když je nepozná?“

ilustrační foto: Kateřina Šulová

Chcete přispívat na naše anketní stránky?

Ozvěte se šéfredaktorovi na romanohangos@gmail.com

Otevřený dopis prezidentovi ČR

V Praze dne 3. 7. 2017

Pane prezidente, Nejsem typ člověka, který by si dovolil přímo psát prezidentovi své republiky. Ale tentokrát nemohu jinak.

Posílám Vám otevřený dopis.

Se zájmem jsem si přečetl a poslechl Váš podle mého soudu skvělý projev v Lidicích, od kterých máte nyní klíč. Zde jste také citoval i Vámi oblíbeného Santayanu (podobně jako v jiném projevu na Slovensku v Bratislavě) o nepoučenosti lidí svojí vlastní historií. Projev, který jste zařadil do současného světa ohroženého islámským terorismem, mne velmi zaujal a hodnotil jsem ho jako vysoce zdařilý.

Se zájmem jsem si také vyslechl Váš rozhovor v diskusním pořadu TV Barrandov. A tím jsem byl zhrozen. Vaše trvání na své zásadě neměnit názory a postoje, která měla být prokázána informací o tom, že jste už kdysi byl jako premiér proti zbourání vepřína v Letech u Písku, a tedy jste proti tomu i nyní, nemohou v proudy vývoje obstát. Vaše slova o nemožnosti zrušit úspěšný podnikatelský záměr nerespektují podle mne ani stránku etickou a ve svém důsledku ani stránku politickou, jež by se obě měly v souladu snažit o harmonizaci vztahů národa i národností ve společnosti.

Jak by se asi nám Čechům zamlouvalo, kdyby na místě Horákova statku v Lidicích vyrostl nový, úspěšný moderní velkostatek?

Také v Lidicích vznikla po jejich likvidaci „prázdná plocha“, což by podle Vás ve vztahu k Letům bylo výsledkem zbourání vepřína postaveného na místě bývalého sběrného tábora pro Romy. A právě to je smyslem požadavků romských a neromských organizací: Na uvolněné ploše, podobně jako v Lidicích, vytvořit důstojný areál, připomínající, že na tomto místě trpěli a umírali Romové. Bylo jich celkem 1309, kteří prošli zdejší táborovou internací, čtvrtina zahynula přímo v táboře v důsledku nemoci a útrap a polovina byla deportována do osvětimského táborového komplexu. (Lety u Písku byl tábor nejprve pracovní a od roku 1942 sběrný, a poté cikánský). Vaše slova o tom, že přeci oni (ti Romové) tam už památník mají (vedle prasečáku, jak tomu místu sám říkáte s nebeským klidem a nadneseným výrazem ve tváři) v současné době nemohou obstát. Vy si ani nejste schopni uvědomit a vzpomenout, že to nebyla Vaše tehdejší vláda, ve které jste byl premiér, ale hlavně prezidentská kancelář, která byla hlavním iniciátorem stavby a otevření památníku v roce 1994 za přítomnosti prezidenta Václava Havla.

Památník sám je ve tvaru koule, která je v jedné své části rozbita a narušena. Smyslem tohoto díla je, že když ve společnosti nefunguje být i jedna strana krásně dokonalého tvaru, pak je zásadním způsobem narušeno fungování celého systému. A o to jde i ve sporu o změnu v Letech u Písku. Zdá se mi, že Vy Vaším postojem se snažíte o udržení takového stavu: Harmonie ve společnosti, ale bez respektu k té části, která je narušena.

Pane prezidente, Vaše slova a postoj jsou nejenom fackou snahám romských aktivistů, jak se o tom vyjádřil pan Miroslav Brož. Jsou fackou i těm, kteří se snaží s Romy spolupracovat na vytvoření harmonických sociálních vztahů v České republice. Romové jsou také lidi, jako byli lidi v Lidicích. A Vaše uštěpačná vyjádření, jak jste to předvedl v projevu na Slovensku, když jste mluvil o našich národnostních menšinách s jejich harmonickým začleněním do majority, s výjimkou ovšem „nepřízpůsobivosti těch nepřízpůsobivých“, na tom nic nezmění.

Zájmy podnikání, podpora úspěšných podnikatelských projektů, vysoká suma za zbourání a přemístění, kterou, jak populisticky vyhlašujete, by měli uhradit daňoví poplatníci, jsou oproti „vyššímu principu mravnímu“ velmi slabé. I když ze svého stanoviska i ze stanoviska mnohých jiných je možná považujete naopak za spíše velmi silné...

Česká vláda má myslím po dvaceti letech slibování snad poslední příležitost postavit se ke genocidě Romů a jejich vzpomínce na oběti holocaustu vstřícně. A podle mých informací již k tomu učinila konkrétní kroky. Vy, pane prezidente, jste nalil svými slovy do realizace této možnosti velmi silnou hořkou kapku.

Likvidace obce Lidice a jejího obyvatelstva, kdy bylo 173 mužů a chlapců zastřeleno na místě Horákova statku a 80 dětí udušeno ve speciálních autech na smrt, a pouze 143 žen přežilo, představuje i největší jednorázovou exekuci Čechů na českém území ve 20. století. Avšak je to i třetí největší vražda na českých občanech v moderní historii: po likvidaci tzv. židovského rodinného tábora v Osvětimi v březnu 1944 (3792 mrtvých) a po popravě Romů z tzv. cikánského tábora v srpnu 1944 v Osvětimi (2897 mrtvých). Z 15 000 Romů z českých a moravských území se po roce 1945 vrátilo do vlasti pouze 583 bývalých vězňů, kteří přežili útrapy let 1935–1945. A k těmto útrapám a likvidaci Romů se výrazně připojil i cikánský tábor v Letech u Písku.

My máme dnes jedinečnou příležitost, abychom dosáhli rovnovážného uctění památky českých občanů, tedy i Romů, kteří se stali také oběti velké genocidy. Tato genocida byla zaměřena nejenom na Židy a Romy, ale také na Čechy.

Pane prezidente, svůj otevřený dopis, vzniklý na základě Vašich nedávných veřejně publikovaných slov o „prasečáku“ v Letech u Písku, jež považuji za skutečné pohrdání historií, která se také v různých podobách může podle Vašeho často zmiňovaného Santayany zopakovat, zakončím na základě výše napsaného pouze dvěma body:

- 1) Už nikdy nebudu jíst vepřové maso, protože může pocházet z vepřína, který stojí na místě velké tragedie lidí.
- 2) Už nikdy Vás nebudu volit za svého prezidenta.

S pozdravem

Jaroslav Balvín

Předseda Hnutí spolupracujících škol R

Peníze na odkup vepřína v Letech půjdou z příštího rozpočtu

Poté, co stát podepíše kupní smlouvu s firmou provozující vepřín v Letech u Písku, ještě několik měsíců potrvá, než budou peníze převedeny. Stát by je měl uvolnit koncem prvního čtvrtletí příštího roku. Informovala o tom mluvčí ministerstva kultury Simona Cigánková. Smlouva by měla být uzavřena v nejbližších týdnech, peníze na odkup vepřína by měly jít přes rozpočet ministerstva.

Ministr pro lidská práva, rovně příležitosti a legislativu Jan Chvojka při tom minulý týden v rozhovoru pro Český rozhlas Radiožurnál uvedl, že smlouva by měla být podepsána tento týden. Konkrétně zmínil datum 13. 9. 2017. Cigánková pro server Romea.cz uvedla, že k podpisu smlouvy určitě tento den nedojde s tím, že zatím nezná přesné datum podpisu.

Smlouva na odkup areálu se stane platnou jejím podpisem. „Poté současný vlastník, společnost AGPI, a.s., ukončí stávající odběratelské vztahy. Účinnost však smlouva nabývá až po dokrmení vepřů a vyklizení areálu, to v současné době předpokládáme přibližně v březnu příštího roku,“ sdělil ekonomický náměstek ministerstva kultury René Schreier. Peníze na odkup vepřína budou podle něj potřeba v závěru prvního čtvrtletí roku 2018, „kdy také bude realizováno rozpočtové opatření“.

Ministr financí Ivan Pilný (ANO) v pondělí uvedl, že by bylo možné v rozpočtu pro letošní rok najít peníze na zvýšení platů ve veřejné správě už od listopadu. Podmínkou je ale podle něj to, že vláda na příští rok odsune výdaje související

Památník na místě masového hrobu poblíž tábora **foto: Zdenek Hůla**

například s odkupem vepřína v Letech. Ministr kultury Daniel Herman ale již po srpnovém vyjednávání o rozpočtu s Pilným řekl, že s výdaji na odkup vepřína se počítá pro příští rok a mimo jiné právě o ně by rád navrhovaný rozpočet svého resortu navýšil.

Převod areálu vepřína v Letech na Písecku na stát schválila na kon-

ci července valná hromada společnosti AGPI. Vláda o odkupu rozhodla v srpnu.

O situaci vepřína v místě romského tábora z doby druhé světové války se jedná přes dvacet let. Česko za vepřín na pietním místě sklízí léta kritiku, k odstranění farmy vyzval i Evropský parlament.

ČTK

I tohle si Češi myslí

Amnesty nasbírala stovky vzkazů vládě od lidí ohledně migrace. Ministru vnitra Chovancovi je bude dávkovat celé září.

Na konci září vyprší lhůta, kterou mají evropské země na relokaci uprchlíků, kteří jsou v současnosti v přeplněném Řecku a Itálii. Česká vláda v červnu oznámila, že nad rámec 12 přijatých uprchlíků už se do voleb neujme žádných dalších (ačkoli slíbila pomoci 2 691 lidem). V reakci na to vyzvala česká

Amnesty symbolicky ve Světový den uprchlíků (20. června) lidi, aby posílali vzkazy naší vládě jakožto odpověď na otázku: Myslíte si, že by Česká republika mohla v současné uprchlické krizi pomoci více?

Sešly se stovky vzkazů a další přibývají. Lidé žádají po představitelích České republiky například projevy solidarity, slušnosti a humanity, upozorňují na historické souvislosti uprchlíků z Československa, politickou i morální zodpo-

vědnost nebo na ekonomické souvislosti. Vyzývají je mimo jiné, aby nešířili strach a paniku...

Měsíc před vypršením relokační lhůty (v pondělí 28. srpna) dostal ministr vnitra Milan Chovanec na stůl prvních pět vzkazů. A tak to půjde každý den až do inkriminovaného deadlinu. Amnesty chce vyvolat reakci ministerstva, které odstříhlo Českou republiku od solidární pomoci přetíženým přímořským státům EU. **Amnesty.cz**

foto: Jeff J. Mitchell

Muzeum romské kultury získalo vzácné pohlednice

Muzeum romské kultury v Brně získalo do svých sbírek vzácné pohlednice zobrazující život Romů v různých částech světa.
foto: Muzeum romské kultury

Muzeum romské kultury v Brně získalo do svých sbírek vzácné pohlednice zobrazující život Romů v různých částech světa. Fondy se průběžně rozšiřují o další přírůstky, třeba šperky, obrazy, kostýmy, hudební nástroje či věci každodenní potřeby.

Nyní muzeum podle informací zveřejněných na webu spravuje přibližně 30 000 sbírkových předmětů. Sbirka pohlednic zachycuje Romy

třeba v Rusku, Makedonii, Maďarsku, Rumunsku, Albánii, Ukrajině či Německu. Některé snímky jsou více než 100 let staré. Majitelem sbírek byl romista Zbyněk Andrš, muzeum ji odkoupilo. „Nejvíce mě těší pohlednice, které jsou zároveň nepřímými aranzovanými historickými snímky z romských lokalit,“ uvedla ředitelka muzea Jana Horváthová.

Do sbírek přibyla také pozůstatost po pedagogovi a spisovateli Ig-

náci Zimovi, spoluzakladateli Sva-
zu Cikánů-Romů, který v Česko-
slovensku působil na přelomu 60.
a 70. let. Muzeum tak získalo vzác-
né písemné prameny z časů fungo-
vání svazu, ale i vzdělávací doku-
menty pro výuku romského jazyka.

Přibyla i dvě výtvarná díla od
Rudolfa Dzurka, známého romské-
ho výtvarníka. Vznikla jeho typic-
kou, velmi náročnou technikou práce se skleněnou drtí. **ČTK, red**

Ladislav Št'oura Kolbaba: „Su zaflákané Brniskem“ (Jsem zasažený Brnem)

Známa postava milovníka Brna a recesisty nám dovolila zveřejnit malou ukázkou z jeho literární práce v půvabné knížce – viz titulky.

Titul knížky i další dva vybrané texty jsou jednak v „hantecu“, kterým se ještě v Brně mluví a překladu do češtiny. Možná v tom textu někteří z Vás rozeznají i slova z romštiny. To ukazuje, jak má Brno blízko k Romům, nebo snad Romové k Brnu?

Ladislav Št'oura Kolbaba je kamarád našeho redaktora Karla Holomka, se kterým se poctivě živil za dávných časů začátku sedmdesátých let jako řidič těžké nákladní dopravy v bývalém Geotestu.

Z těch textů na nás dýchne neodolatelné kouzlo dávných časů, o kterých se dnes už lidem o dvě generace mladším ani nemůže zdát.

A ten hantec? To byla řeč brněnské plotny – brněnské kavárny!

Jařiny plachtí fofrem do dža...

Když nažhavím bednu a cónu pár jařin zpět, do klasy pro šropy, merčím betelnej cajt. Čučím z vokna, ale přede mnó maširujó bývalý jařiny a moře malých svišťů. Kdo by ty šropy neměl rád. Šropy, 11 jářů.

Špizuju kufra, jak fišpankó mydlí kámoša. Grázla. Tehdá mama toho grázla lapla prakil a mazala do

bódy na kufra. Hulákala přes celó bódu, že toho jejího spratka bude řezat jenom vona. My se lochčili jak skunci a čučeli jak věři na tu herdek babu. Hulákala furt. Až na luft. Nehulákala. Ječela. Vřískala.

Nežije.

Co zme gómali, je přes sedmdesát jářů pali.

Roky spěchají pryč...

Když přemýšlím a vrátím se o pár roků zpět, do třídy malých dětí, pozorují ten krásný čas. Dívám se z okna, ale přede mnou pochodují bývalé roky a spousta malých dětí. A kdo by ty děti neměl rád. Děti, 11 let.

Díval jsem se na ředitele, jak rákoskou bije kamaráda. Darebáka. Tenkrát jeho maminka vzala prakil a spěchala do školy na ředitele. Křičela přes celou školu, že její dítě bude bít jenom ona. My jsme se smáli jako skunci a pozorovali tu herdek babu. Křičela pořád, až na vzduch. Nekřičela. Ječela. Vřískala.

Nežije.

Co víme, je přes sedmdesát roků pryč.

(Ze školy na Šujanově náměstí v Brně, třída 1943–44)

Goldnové Gustík Brómůj...

Gusta Brómůj válel betelný zongy v Pasiku. Tenkrát zme hlásili, že

valíme kolovat do Oásy. Volepili zme se lajvont šólnama, natáhli betelný šneky, šlajfky zmákli na holé krky do rozvalený hemptny a valili zme na šalinu. Zbytek šórem.

Járy před tím, než se Bromova sajtna proslavila zongem o Gagarinovi „Dobré den, majore Gagarine“, tak válela moře jiných fláků. A jeho plotna? Co borec, to klasa. Kapelník – tři. Borci. Všichni pro fajšmekry. Tehdá Prágl neletěl. Borci vostávali v Brnisku. Náš štatl béval betelné štatl. Machři slavili Brnisko a nekvaltovali k cajzlům. Tady byl jejich pelech. Kvartýr aji krchov.

Zlatý Gustav Brom...

Gusta Brom hrál v Pasáži výborné písničky. Tenkrát jsme říkali, že jdeme tancovat do Oásy. Oblékli jsme si pěkné šaty, obuli parádní boty, vázanky uvázali na holý krk do rozhalené košile a spěchali jsme na tramvaj. Zbytek pěšky.

Roky před tím, než se Bromova skupina proslavila písní „Dobry den, majore Gagarine“, tak hrála hodně jiných skladeb. A jeho kapela? Co chlapík, to třída. Kapelník – tři. Třídy. Všichni pro labužníky. Tenkrát Praha nikoho netáhla. Umělci zůstávali v Brně. Naše město bylo krásné město. Umělci uznávali Brno a nespěchali k Pražákům. Tady byl jejich domov. Byt i hřbitov. **(red.)**

Odpověď prezidenta prostřednictvím vedoucího Oddělení styku s veřejností

ilustrační foto: Stefan Bauer

V Praze dne 2. srpna 2017

Vážený pane docente,

Prezident republiky pověřil Oddělení styku s veřejností Kanceláře prezidenta republiky odpovědi na Váš dopis ze dne 3. července 2017, ve kterém vyjadřujete svůj nesouhlas s názorem pana prezidenta, že vepřín v Letech u Písku, který stojí na místě bývalého romského pracovního tábora, by neměl být zbourán. Domníváte se, že tento postoj pana prezidenta, vycházející především z národohospodářského hlediska, nerespektuje etickou a politickou stránku celého problému a je pohrdáním historií.

Děkuji Vám za otevřenost, s níž se na prezidenta republiky obrácíte, i za kultivovanost, s níž předkládáte svůj názor. Pro pana prezidenta jsou podněty a názory občanů, včetně těch kritických, cennou informací o tom, jak jsou některé problémy společností vnímány, a proto si jich velmi cení.

Názory na zachování či zrušení vepřína v Letech se napříč společností různí. Pan prezident vyjádřil svůj názor, aby tak přispěl k veřejné diskusi na toto jistě závažné a z mnoha pochopitelných důvodů citlivé téma, ale konečné rozhodnutí o osudu areálu v Letech je v kompetenci vlády ČR. Nutno dodat, že vykoupení vepřína by stálo velké množství finančních prostředků všech daňových poplatníků.

Rád bych také uvedl, že podle posledních zpráv objevili badatelé zbytky vězeňských budov na dnes prázdné louce, desítky metrů od kontroverzní stavby, což podporuje úvahy, že romský tábor nestál na místě dnešního vepřína.

Není ovšem pochyb o tom, že genocida Romů v období protektorátu je tragickou historickou skutečností, která musí být mementem pro budoucí generace.

S upřímným pozdravem, přáním pevného zdraví a všeho dobrého.

Mgr. Martin Hakauf

Vedoucí Oddělení styku s veřejností

Valašské záření

V pátek 8. 9. 2017 se na Dolním náměstí ve městě Vsetín uskutečnil další ročník kulturní akce, která nese název Valašské záření. V programu vystoupily i romské děti z NZDM klubu Rubikon (Diakonie Vsetín). První blok patřil těm nejmenším tanečnickám a sestavě kluků, která hrála na bicí. Větší děvčata pod mým vedením předvedla romský tanec, který měl úspěch. V odpoledním bloku představily svůj romský tanec romské maminky, tento kroužek tance vede paní Gabriela Pačanová ze Vsetína. V programu také vystoupilo několik folklorních kapel, jako například Docuku, folklorní soubor Kotár, Vsacan, Jasenka a Váh ze Slovenska. Hvězdou večera byla známá zpěvačka pocházející z Třince Ewa Farna a Band Ivana Mládka.

Pro děti a všechny návštěvníky této akce byl připravený i bohatý doprovodný program, který nabízel soutěže, výstavy, filmové projekce, zábavu, jídlo, pití burčáku a mnoho dalšího. Smyslem akce bylo nejen podpoření tradic, ale i spolupráce se zahraničními hosty.

text a foto: Veronika Kačová

Jedným z najväčších snov každého človeka je pocit

Dokončení ze str. 1

v najťažších podmienkach. Do TFS som sa zapojil z dvoch dôvodov. Jeden je osobný. Nie mojou zásluhou mi rodičia vstúpili hodnoty, akými sú vzdelanie, úcta k životu, pomoc iným. Cítim zodpovednosť za dary, ktoré som od života dostal. Preto som sa rozhodol zo seba odovzdať viac a venovať dva roky svojho života deťom, ktoré sú podľa majoritnej spoločnosti už pri narodení tak povediac odsúdené na neúspech v živote. Som presvedčený, že niet lepšej univerzity pre formovanie môjho srdca, charakteru ako miesto, na ktorom som slúžil. Druhým dôvodom je profesionálna angažovanosť za zlepšenie vzdelávania na Slovensku. Možno sa Vám to zdá bláznivé, ale ako povedal môj dobrý priateľ Ivan Sakin. „Žijeme v dobe, kde ísť pomáhať tým, čo to najviac potrebujú, je brané ako bláznovstvo. V dobe, kde ľudia, ktorí vychovávajú naše deti, sú na okraji spoločenského uznania. Ale nenechajme sa definovať dobou, pretože my sami ju môžeme meniť.“

Stav vzdelávania na Slovensku dospel do takého bodu, že sa to musí stať kľúčovou témou nás všetkých. Vedeli ste, že v kvalite vedomostí sme jedným z najhorších štátov v Európskej únii? Že v porovnaní s inými krajinami dáva náš vzdelávací systém deťom najmenšie šance prekonať sociálne nerovnosti? Až cca 30 % našich detí skončí školu s tým, že nemajú ani základnú čitateľskú a matematickú gramotnosť? My potrebujeme prehodnotiť systém vzdelávania na Slovensku. Potrebujeme vrátiť prestíž učiteľskému povolaniu, aby sa na pozíciu učiteľa hlásili tí najschopnejší. Vráťme úctu nášmu vzdelávaciemu systému, pretože ak naše školstvo rýchlo nedostane silné impulzy, ohrozíme tým vlastnú budúcnosť. My, ako národ si musíme určiť víziu, kam to chceme dotiahnuť za 20, 30, 50 rokov. Ak sa všetci spojíme a pôjdeme za našou národnou víziou mať špičkové školstvo, budú sa diať veci.

Jak tyto děti vnímáte, v čem jsou odlišné?

Slúžil som pre deti, ktoré sú už pri narodení podľa majoritnej spoločnosti odsúdené na absolútnu chudobu a neúspech v živote. Za ten čas som zistil, že tie rómske deti, ktoré som učil, sa stali majiteľmi môjho srdca. Išla z nich na mňa akási liečivá vibrácia.

Počas mojej služby som si uvedomil zvláštnosť doby, v ktorej žijeme. Absolvoval som množstvo školení, univerzitu, kurzy, zahraničné štúdium atď., ale nikdy som nemal lepších a úprimnejších trénerov pre svoj osobnostný rast ako boli rómske deti, ktoré pochádzajú z rómskej osady. Sú to takzvaní „hrajúci tréneri.“ Nič mi počas našich každodenných „majstrovstiev sveta“ neodpustili a na všetky moje nedostatky ma upozornili. Každé z detí je osobnosť so svojimi potrebami a túžbami. Cez ich túžby a sny som si aj ja rozvíjal moderne povedané svoje soft skills ako je trpezlivosť, schopnosť motivovať, nastaviť big picture. Veľmi ma to formovalo a zocelovalo. Ako keby tou najväčšou odmenou, ktorú mi rómske deti dali, bolo to, že mi občas ukázali tú šibalskú stránku ľudskej povahy.

A mohl byste nám to priblížit na nějakém konkrétním příběhu, který jste sám osobně zažil?

Ano, pokúsim sa Vám nasvietiť moje vnímanie detí z rómskej osady aj jedným spoločným príbehom, ktorý som s nimi zažil. Poznáte rozprávku Sol' nad zlato? Takmer všetci sme na tejto rozprávke vyrastali. Teda všetci, ktorí sme mali doma knihy a rodičov, ktorí nám tie rozprávky čítali. Mali sme 4–5 rokov a v hlave sa nám vytváral príbeh, ako mal kráľ tri dcéry a pýtal sa ich, ktorá ho ma najradšej. Jedna povedala ako zlato, druhá ako viенок zelený, no a tá tretia najmilšia povedala, že ho ľúbi ako sol'. Určite viete, ako to pokračovalo a ako to skončilo. Pre moje 9–10 ročné deti, ktoré som učil, je soľou vedieť sa počúvať. Už pri narodení tieto deti zažívajú enormný hluk, pretože rodina oslavuje. Každý deň sú v hluku, pretože v ich okolí sa aj tie najmenšie konflikty riešia krikom a občas aj bitkou. Domnievam sa, že z mojich úst počuli prvýkrát o magickej rozprávke Sol' nad zlato. Urobiť niečo ako prví na svete je vždy veľká vec. Vysvetlil som im na tejto rozprávke, že majú dve oči a tie môžu zavrieť – nevidia. Majú aj jazyk, ak si ho dajú za zuby a zatvorí ústa, tak len ťažko niečo povedia. Ako je to s ušami? Aj keby ste si tie uši zakryli, vždy budú niečo počuť. Pre tieto deti je veľmi dôležité, aby sa navzájom počúvali. Veru každý tú soľ potrebuje trochu inak.

Jaký mají žáci vztah k učivu? Lépe řečeno ke vzdělání?

Prvé dni v Stráňach pod Tatrami som dostával rôzne informácie, ako pristupovať k výučbe Rómov, že ich potreby sú veľmi špecifické, a že sa budem počas dvoch rokov stretávať s najrôznejšími ľudskými emóciami. Tieto informácie boli dozaista podložené nažitými skúsenosťami. Po niekoľkých prvých dňoch v mojej triede som si položil otázku. Som „učiteľ alebo bankár“? Totižto každodennou súčasťou mojej práce učiteľa bola aj návšteva uzavretej skrini. Bola to jediná skriňa v mojej triede, ktorú som zamykal a odomykal. Dalo by sa povedať, že je to banka. No nie obyčajná banka, kde sú uložené peniaze. Je to banka, kde boli uložené všetky ich knihy, perá, zošity, ktoré potrebovali k vyučovaniu. Okrem čítanky si nič nebrali domov. Teda niektorí ani to, lebo nemali vlastnú tašku, pero, zošit... Táto banka mala pre moje deti nevyčísľiteľnú hodnotu, lebo sa v nej nachádzali možno prvé knihy a zošity v ich živote, s ktorými pracovali. Táto banka im dávala väčšiu hodnotu ako sú peniaze, zlato, diamanty. Dávala im možnosť spoznávať svet okolo nich.

Začal som teda učiť v škole, kde mnoho mojich žiakov nemalo školskú tašku, chodili do školy takmer stále v tom istom, nemali dokonca ani jednu vlastnú knihu a mne ako ich učiteľovi to veľmi trhalo srdce. Veľmi som sa preto nad tým trápil a rozmýšľal nad tým, ako môžem svojim deťom pomôcť. Veľa ľudí ma odhovárало nad tým, že ak im niečo dám bez ich pričinenia, nebudú si to vážiť a koniec koncov sa budem ešte viac trápiť. Takúto možnosť som si však neprípúšťal,

nemôžem predsa učiť deti, keď im sám nebudem dôverovať. Učil som dva roky deti v Bratislave (ďalej BA), ktoré už pri narodení boli s láskou očakávaní, ich rodičia mali predstavu, že im poskytnú to najlepšie možné vzdelanie, budú ich učiť, ako sa správať v spoločnosti a mnoho iného. Deti, ktoré som učil, sú podľa väčšiny ľudí už pri narodení odpísaní na neúspech v živote. Záleží mi na nich, a preto som sa rozhodol zorganizovať zbierku školských vecí pre deti z rómskej osady. Moje bývalé deti v BA, ktoré som učil, venovali rómskym deťom školské tašky, knihy, časopisy. Viete, aké to bolo krásne, keď som dal 12 deťom ich prvé školské tašky, zošity, knihy? Tie deti, ktoré majú materiálny dostatok, sa sami dobrovoľne rozhodli dať svoje tašky, zošity, knihy. Nedali im len veci, dali im šancu na život. Učiteľ okrem vzdelania má dať deťom najavo, že chápe aj ich vnútro. Dať im pocit úspechu, istoty a bezpečia. Základom vzťahu je dôvera, ktorá je nevyhnutná pri každej ľudskej činnosti, pretože kde niet dôvery, zastaví sa systém. Je veľmi dôležité, aby žiaci nadobudli pocit, že im veríte. Pretože človek, ktorý si začína veriť, sa stáva postupne úspešným. A pod dojmom úspechu si kladie oveľa vyššie ciele ako ten, čo sa cíti neúspešným. Ak sa nám podarí v životoch žiakov vytvoriť pocit úspešnej osobnosti, tak sa začnú správať podľa tohto obrazu. Tým im dáme šancu na lepšiu budúcnosť. Počas mojich každodenných výziev, ktorým som čelil, som si stále viac a viac uvedomoval, že dôveru, ktorú vkladám do detí a ľudí, ktorých som stretával v osade, bola pre nich najvyššia forma motivácie, ktorú im môžem dať.

Za dva roky mojej služby sa mi podarilo s deťmi dosiahnuť takýto výsledok.

Na začiatku šk. roka som deťom dal vstupné Exam testy. Porovnal som si ich s výstupnými testami vo 4. ročníku a vyšlo mi nádherné číslo. Moje deti sa zlepšili za dva roky v čitateľskej gramotnosti o 32,4 % a matematickej o 26,4 % priemer na triedu v Exam teste.

Jaká je podle vás příčina školní neúspěšnosti?

Závisí to od kontextu, v ktorom deti žijú. Pre deti z rómskych osád je to absolútna chudoba. Či už ekonomická, alebo vzťahová. Dva roky som sa s ňou stretával, keď som učil deti z rómskej osady v Stráňach pod Tatrami. Neboli to klimatizované skúsenosti z kníh a konferencií, ale priamo z terénu, kde som platil dvojročné životné školné. Chudoba, ktorú som videl na vlastné oči, je strašná a veľmi bolí. Moji oči plakali a srdce sa veľmi hanbilo, čo videlo, keď nedokázalo efektívnejšie pomôcť. Aj keď som vedel, že v triede a komunite nebudem vyhrávať každý deň, čelil som tomu. Veľa ľudí v dnešnom svete si nevie ani len predstaviť, aké to je ísť mimo dosah wi-fi, nie to ešte žiť bez tečúcej vody, elektriny, súkromia. Chudoba veľmi bolí a je devastáčná pre ľudský organizmus. Ak sa chceme celkovo priblížiť k špičke vzdelávania vo svete, musí sa naše školstvo prepojiť aj so vzdelávaním v biznise.

Učitelia by mali mať možnosť a prostriedky na to, aby dostávali podobné školenia ako lídri v biznise. Školský svet teraz horlivo diskutuje o pripravovanej reforme vzdelávania. Domnievam sa, že každá reforma však potrebuje aj finančnú podporu. Bez adekvátne zaplateného špičkového učiteľa je každá reforma vzdelávania len v teoretickej rovine a je vopred odsúdená na neúspech.

Jeden z dôvodov, prečo naše deti nemajú dobré výsledky v PISA testoch je aj ten, že sa nám stále viac a viac zhoršujú najmä deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Aj napriek nelichotivým výsledkom testov PISA si myslím, že tou najdôležitejšou hodnotou, ktorú môže učiteľ odovzdať deťom, je vedieť vychádzať s ľuďmi, pretože na Slovensku a vo svete narastá veľký extrémizmus a ja ako učiteľ si uvedomujem jeho hrozbu. Dnes je mimoriadne dôležité, aby učitelia povzbudzovali deti ku kritickému mysleniu, pretože sa nám svet, ktorý dnes poznáme, môže zrútiť ako domček z karát. Celý svet rastie šialeným tempom, ale hľadáme len na seba. Viac ako najnovšie moderné prístroje potrebujeme láskavosť.

Co si myslíte o zřizování příprav-ných tříd?

Z vlastnej skúsenosti si myslím, že je mimoriadne dôležité, aby deti zo sociálne znevýhodneného prostredia mali povinnú predškolskú prípravu už od troch rokov, pretože napríklad v súčasnosti mnoho detí z rómskych osád pri zápise nielenže nekomunikujú s učiteľmi po slovensky, veľa z nich nevie dokonca zmysluplne ani po rómsky. Vzdelanie je jedna z mála možných ciest, ako sa vymaniť z kruhu chudoby, ktorú mnoho z našich ľudí denno-denne žije.

Setkal jste se za dobu svého učení s problémovým studentem? Pokud ano, jak jste jeho školní výchovu řešil?

Pokúsim sa Vám povedať jeden z mnohých príbehov mojich detí, aby ste mali predstavu, aké to tam je. Príbeh, ktorý som prežíval s mojim žiakom, mnou veľmi otriasol a často rozmýšľam, prečo je život tak krutý a nemilosrdný. Učil som deti, ktoré pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia. Je to prostredie, ktoré dáva minimum podnetov pre intelektuálny rozvoj dieťaťa. Isto sa našli aj v mojej triede rodičia, ktorí sa v rámci svojich možností venujú svojim deťom. Bolo to vidieť na výsledkoch a správaní dieťaťa. Jedno ráno prišiel do triedy môj žiak, ktorý má deväť súrodencov. Jeho príbeh je veľmi smutný. Je to príbeh chlapca, ktorý nemal toľko šťastia, aby sa narodil do tej správnej rodiny. Počas dvoch rokov, kedy som ho učil, sme spoločne zažívali mnoho pekného. Naučil sa skvele násobiť a deliť. Na svoj kontext vie pekne čítať a je veľmi snaživý. Sú to veci, ktoré stále môže svojim pričinením ovplyvniť a tým sa môže aspoň v malej miere popasovať s osudom života. Tento chlapec má v sebe veľký potenciál a ak by mal podnetné prostredie, pokojne sa môže vyučiť a slúžiť svojimi schopnosťami spoločnosti. To, čo v živo-

te nemohol a ani nevie ovplyvniť, je miesto, kde sa narodil a rodičov, ktorých má. Vráťme sa na začiatok. Po prvej hodine prišli za mnou deti, že Kristián veľmi plače. Prišiel som za ním a povedal mi, že ho veľmi bolí brucho. Nikdy som ešte nevidel nikoho tak silno plakať. Celá lavica bola od slz. Bolo mi ho nesmierne ľúto a zvieralo mi to srdce, čo mám robiť. Podišiel som ku Kristiánovi a pýtal som sa ho, čo sa stalo. Zisťoval som, či nie je hladný a podobne. Tvrdil mi, že nie. Sú situácie, kedy viete, že Vám dieťa klame. Nie z toho, že Vám nedôveruje, ale z lásky k rodičom. Kristián aj napriek tomu, že mal veľké bolesti, tvrdil, že sa o neho mama stará... Ako pomôcť dieťaťu, ktoré príde do školy a tak veľmi plače, že Vám to trhá srdce? Plače preto, lebo je azda hladné? Po čom je hladné? Láske? Pozornosti? Plač neprestával a tak som rozmýšľal, čo ďalej. Kristiánovu mamu som volal do školy niekoľkokrát už pred tým a neprišla. Ono to nefunguje tak, že zdvihnete telefón a zavoláte rodičom. Rodičia v mojej triede často nemajú mobil a preto je veľmi komplikované, aby som sa s nimi spojil, keď to veľmi potrebujem. Vtedy som to veľmi potreboval. Ako by ste reagovali, ak by Vám dieťa na hodine veľmi plakalo, že ho bolí brucho, má kŕče a vy nemáte možnosť sa s nikým z jeho blízkych spojiť? V takýchto situáciách existuje jedna možnosť a to je rómska hliadka, ktorá ide osobne po rodiča domov a dovedie ho do školy. Ubehli dlhé minúty, hodiny a rodičia nikde. Konečne sa dostavila mama a zatľkala... Čo myslíte, ako pokračuje osud tohto chlapca, ktorého otec išiel do basy za neplnenie rodičovských povinností? Keď sa vráti, ide mama a takto stále na striedačku, pretože nevedia zabezpečiť, aby ich deti mali desiatu v škole, školskú tašku, ospravedlnené hodiny. Často rozmýšľam nad tým, ako by vyzeral môj život, keby som sa narodil rodičom do rómskej osady. Pravdepodobne by som nemal veľké vyhladky na budúcnosť. Som vlastne dieťaťom šťasteny. Hm, každý chce byť dieťaťom šťasteny, ale nikto otcom... Žijeme v ťažkých časoch, kde naše deti vyrastajú v šialených podmienkach. Domnievam sa, že by sme mali všetci cítiť zodpovednosť za príležitosti pre deti, ktoré vyrastajú bez podpory rodičov. Bola to pre mňa ďalšia lekcia od života. Priznajme si to, zlyhali sme ako ľudia, spoločnosť. Zlyhali sme ako kresťania. Celú spoločnosť ťaží jeden veľký hriech na našich deťoch. Nevieme zachrániť tieto deti a dať im rovnakú šancu ako majoritnej populácii. Sú to prekážky na ceste k ľudskosti. Prekážky sú však šance ako sa stať lepším a vnímavejším človekom, pretože prekážky, problémy, výzvy nám dávajú šancu objaviť v sebe schopnosti stať sa lepšími ľuďmi...

Jak na vás reagovali rodiče dětí?

Mal som a stále mám pred prostredím, v ktorom som slúžil, veľký rešpekt, pretože rómska duša je veľmi citlivá a má svoju špecifickú kultúru. Škola, v ktorej som slúžil, dva roky bola takpovediac na konci sveta, ale aj táto časť sveta Vám ot-

Ľudskej dôstojnosti

vorí dvere. Stačí maličkosť. Učte ich deti. Hneď v prvý týždeň môjho pôsobenia pre deti z rómskej osady som ich išiel navštíviť, aby som videl na vlastné oči, v akých podmienkach žijú. Kto už bol niekedy v rómskej osade, vie ako to chodí.

Navštívil som teda všetky príbytky mojich detí v triede. Predstavte si, ako vchádzate k niekomu do domu, bytu, chatrče a vonku Vás čaká množstvo ľudí, aby Vás odprevadilo k ďalšiemu. V každom dome, byte, chatrči ma privítali s úsmevom na perách, pohostením a so srdcom na dlani. Teším sa z toho, že si ma vážia ako človeka, ktorý dáva ich deťom nádej na lepší život. Uvedomil som si, že našu spoločnosť veľmi ťaží tiaž predsudkov. Existujú prírodné princípy ako je napr. gravitácia. Vyhodíme niečo hore, zákonite to musí padnúť dole. Keď som sa rozprával s rodičmi priamo u nich doma spoločne s ich dieťaťom, videl som na ňom, že na neho prestáva platiť „gravitácia“ a odlepil sa od zeme. Videl na mne a jeho rodičoch, že nám na ňom záleží. Nádherný pocit. Dajme deťom šancu predviesť, čo vedia, vidieť, v čom sú najlepší, aby mali pocit ľudskej dôstojnosti, že sú potrební pre našu spoločnosť.

Jedným z najväčších snov každého človeka je pocit ľudskej dôstojnosti. Vždy som sa snažil povedať rodičom svetlé stránky ich detí, pretože som toho názoru, že ak všetku svoju energiu vložíme do svojich slabých stránok, staneme sa možno priemernými, ale ak budeme pracovať najmä na svojich silných stránkach, môžeme sa stať výnimočnými. A aj výnimočných ľudí náš svet potrebuje.

Spomínam si, že keď som odchádzal z rómskych príbytkov, boli sme z tej chvíle tak unesení, že sme sa vrúčne lúčili ako posádka Apolla pred cestou na Mesiak. Väčšina rómskych rodičov však proaktívna nebola, aby za mnou prišli osobne do školy. Mal som raz rodičovské združenie a takmer nikto neprišiel do školy. Zbral som teda auto, prišiel do osady, pustil rómske piesne a čakal, čo sa bude diať. Mal som takmer 100% účasť. Prístup k týmto ľuďom musí byť úplne iný, ak chceme dosiahnuť nejaké výsledky. Učiteľ nemôže čakať, ten aktívny musí byť on.

Jak odpočívate pri takej náročnej psychickej práci?
Uvedomujem si, že najsilnejšia vec akou máme, je naša myseľ. Sú to

naše myšlienky, ktoré môžu urobiť z nemožného možné. Každý deň vo svojej službe sa snažím inšpirovať moje deti. Nebojím sa vykročiť do neznáma, použiť inú techniku, urobiť chybu, zmeniť uvažovanie v prospech zlepšenia. Často však narážam na svoje psychické a fyzické limity. V tom momente sa často rozhodujem, či mám prestať alebo ísť ďalej a dať do toho viac. Nie vždy to je tak jednoduché dokázať čeliť našim životným výzvam. Vtedy si však sám v osobnom stíšení poviem, prečo som vlastne začal robiť túto službu a to ma rešartuje. Počas môjho pôsobenia v „učiteľských montérkach“ som sa stretol s úsmevnými príhodami a aj s menej šťastnými chvíľami. S tými úsmevnými momentmi som sa vyrovnal veľmi rýchlo. Sú olejom pre môj „učiteľský motor“. Oveľa ťažšie to býva v kritických situáciách. Vtedy to býva zlomovým bodom, buď vás to zocelí, alebo odrovná. Som šťastný, že mám pri sebe ľudí, ktorí stoja pri mne a pomáhajú mi ľudsky a osobnostne rásť. Uvedomujem si, že nie každý má takéto šťastie na úprimné vzťahy. Vnímam to ako veľký dar od života.

Co v súčasnej dobe robíte?
Po skončení programu TFS som rozmýšľal nad tým, ako by som mohol použiť moje dary životnej sily a skúsenosti, aby všetci mali prospech z toho, čo som získal a našiel. Od života som dostal pozvanie okúsiť svet súkromnej školy. V súčasnosti učím druhákov na Základnej súkromnej škole Mercury v BA. Aj naďalej ako učiteľ zastávam kľúčovú rolu vo vzdelávacom systéme. Nesiem priamu zodpovednosť za vzdelávanie, rozvoj kritického myslenia a výchovu budúcich mladých lídrov, ktorí majú potenciál viesť našu krajinu. Som presvedčený, že budúcnosť každého národa je v rukách učiteľov. Mám veľkú túžbu byť pri zmene vzdelávacieho systému na Slovensku, aby školstvo bolo funkčné, moderné a dávalo šancu každému. Náročnej práci sa nebojím, mám otvorené srdce, myseľ a zdravé ruky.

Kde ako učiteľ pôsobíte?
Moja 6. sezóna v učiteľských montérkach sa momentálne odohráva na Súkromnej základnej škole Mercury v BA. Učím druhákov. Sledujem zrenie v priamom prenose. Deti, ktoré teraz učím, budú možno o cca 30–35 rokov viesť našu krajinu. Budú žiť vo svete, kde ani netuší-

me, akým výzvam budú čeliť a čo sa od nich bude očakávať. V dnešnom „dospelom“ svete sme posadnutí vlastnením a rastom pri súčasnej strate schopnosti mať rád a žiť. Tu je každá rada drahá, ako pripraviť naše deti v školách na život.

Ak chceme vidieť zmenu vo svete, mali by sme začať od seba. Iste, môže niekto namietajú, že je to kliše. Poďme sa však spoločne zamyslieť nad slovami anglického biskupa pred takmer 1000 rokmi. „Keby som bol najskôr zmenil iba sám seba, mohol som vlastným príkladom zmeniť moju rodinu. Spoločnými silami sme mohli zmeniť naše mesto. Jeho zásluhou by sa mohla zmeniť aj naša krajina. A ktovie, možno som tak mohol zmeniť aj svet,“ zneli jeho slová, v ktorých ukryl najhlbšiu pravdu svojho života...

Zmenil se váš názor na Romy, pokud byl předtím negativní?
Učil som dva roky deti zo sociálne znevýhodneného prostredia v programe Teach for Slovakia. Celé to bolo o nádeji, ktorú veľký svet nevie dať. Celé to bolo o ľudskej dôstojnosti. Na túto moju dvojročnú službu nikdy nezabudnem, pretože to bolo miesto, kde som bol od života každý deň pozývaný, aby som si vybral, či sa zachovám ako úradník, alebo ako ľudská bytosť. Na tomto mieste som si upevňoval môj charakter. Nažil som mnoho krásneho a spoznal tiež mnoho bolesti cez mojich žiakov. Verím, že moji pribehmi a svedectvami budem svetlom pre nohy mnohých, ktorí budú cítiť zodpovednosť za krajinu, v ktorej žijú.

A poslední otázka, co je pro vás v životě důležité?
Musíme byť múdri v tom, čo od života chceme. Túžim po rovnováhe v láske, živote, kariére, pretože ten, čo chce od života príliš veľa, môže stratiť úplne všetko a ten, čo chce málo, nemusí dostať nič. Chcem sa v každej situácii zachovať ako ľudská bytosť. Chcem, aby môj profil človeka bol založený na čestnosti, charakternosti a zodpovednosti. Verím, že sa každý deň budem k týmto vlastnostiam približovať čo najviac. Ako vraví Kevin Welch: „Na tvom náhrobku budú dva dátumy, ktoré si tvoji priatelia a rodina prečítajú, no všetko, na čom bude skutočne záležať, bude tá tenučká pomlčka medzi nimi.“
rozbor vedľa Veronika Kačová
foto: archiv A. Jakubča

Vakeras romanes

sikhaďi/škola	škola
sikhľuvas	učíme se
te ginel	čísť
te rachinel	počítat
te irinel/te pisinel	psát
te rajzolinel	malovat, kreslit
klasa/trjeda	třída
sikhľard'i/učitel'ka	učitelka
sikhľardo/učitel'is	učitel
Andre savi klasa phires?	Do jaké třídy chodíš?
Andre trito.	Do třetí.
Soske phiras andre sikhaďi?	Proč chodíme do školy?
Te avas god'aver.	Abychom byli chytří.
Te el amendar god'aver manuša.	Aby z nás byli chytří lidé.
Amare phure dada našťi phirenas andre sikhaďi.	
	Naši předkové nemohli chodit do školy.
Amen šaj.	My můžeme.
Čhavale, sikhľon.	Děti, učte se.
So tumen sikhľona, oda tumendar ňiko načorla,	
	Co se naučíte, to vám nikdo nevezme.
	Jan Horváth

Romové a vzdělání

Naši předkové nemohli navštěvovat školy, děti bylo jako smetlí a musely pomáhat na poli rodičům. Za války vyšlo nařízení, že Židé a Romové mají do školy vstup zakázán. Můj táta se naučil číst a psát až na vojně, máma, ta do své smrti neuměla číst ani psát.

Dnes je to jiné, je povinná školní docházka a všichni musí chodit do školy. Pro náš národ je vzdělání prvořadé. Je nutné, aby rodiče dbali o výchovu svých dětí a posílali je řádně do školy. Vzpomínám si, jak táta trval na tom, aby z nás něco bylo. Vždy říkal, že nechce, abychom dřeli jako on, abychom byli vzdělání. Můj syn vystudoval univerzitu, další má maturitu, nejmladší nastoupil na střední školu.

V současnosti společnost a různé nadace podporují vzdělání romské menšiny, to je cesta, jak přesvědčit majoritu, že i my jsme rovnocenní jako oni. Mladá generace Romů studuje na různých školách, jsou úspěšní v různých oborech lidské činnosti.

Základem všeho je rodina. Kde se dbá o budoucnost dětí, rodiče se starají o jejich vzdělání, mají k tomu dobré podmínky, tam se o jejich vývoj není třeba strachovat. Snáz si najdou dobrou práci a uplatnění v životě.

Jsou i tací, kteří nemají zájem, stěžují splní devítiletou docházku a co pak s tím? Úřad práce a sociálka, dávky, ubytovny, lichva, kriminalita... Nic dobrého je nečeká.

Je to v našich rukou, okolí nám může poradit, podat pomocnou ruku, ale člověka ze sebe musíme udělat jen my sami.
Jan Horváth
foto: Barka Fabiánová

O Roma the škola

Amare phure nipi našťi phirenas andre škola, sas but čhave sar šmeci u mušinas te šigitinel peskere dajenge. Andro mariben našťi o bibolde the o Roma phirnas andre školi.

Miro dad sikhľilas te ginel u te irinel paš o slugadža, miri daj šoha nadžanelas te irinel u te ginel.

Adaďives hin aver, savore musaj te phirel andre škola. Amare niposke hin sikhľuviben sar somnakaj. Musaj o dada the daja te dikhel pre peskere čhave u te bičhavel len te sikhľol. Leperav, sar miro dad mindig phenelas, hoj našťi keras phari buťi sar jov, hoj mušinas te sikhľol. Miro čavo avri phirdas univerzita, avres hin maturita, oda nekterneder akana sikhľol pre sredno škola.

Akana o nipi the o nadacii podporinen le Romen andro sikhľuviben. Ada hin drom te sikhavel le gadženge, hoj the amen sam ajse jednaka sar the jon. O terne sikhľon pre uče školi, hine god'aver.

Hlavno ehin e famel'ija, odoj kaj pes bajinel pal o čhave, lendar varoso avela. Arakhena peske feder buťi andro lačo dživipen. Hin tiž ajse, so nabajinen pal peskere čhave, so len užarel? Nič lačo – socialka, podpora, ubytovni, bertena...

Hin oda andre amare vasta, sar amare čhave dživena, o gadže amenge šaj šigitinen, šaj sikhaven o drom, kajča manuša amendar musaj te keras ča amen korkore.
Jan Horváth

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY

červenec
až září
2017

STÁLÁ EXPOZICE „PŘÍBĚH ROMŮ“

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Za doprovodu romské hudby zhlédnete kromě unikátních historických sbírkových předmětů i umělecká díla a filmové dokumenty. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě.

PŘECHODNÉ VÝSTAVY

NIHAD NINO PUŠIJA / PARNO GRAS

12. 5. – 24. 9.

Výstava fotografií Nihada Nina Pušiji, fotografa bosenského původu žijícího v Berlíně, autor dlouhodobě dokumentuje život Romů z republik bývalé Jugoslávie včetně příběhů romských imigrantů v Německu.

VOLNÉ VSTUPY DO VÝSTAV

2. srpna Evropský den připomínky holocaustu Romů
28. září Den české státnosti

AMNESTY INTERNATIONAL

VÝTVARNÝ WORKSHOP

Děti se naučí základní dovednosti pro kresbu a malbu zátiší

KDY: úterý 19. září 2017 ve 12:00-14:00

KDE: Klub Zeferino (ZŠ, Masarykova 291, Valašské Meziříčí)

O AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International je mezinárodní hnutí více než 9 milionů členů, podporovatelů a aktivistů se zastoupením ve více než 150 zemích světa, kteří usilují o dodržování lidských práv na celém světě. Amnesty International pořádá kampaně, bojuje proti diskriminaci a šíří lidská práva skrze vzdělávací programy na školách.

Amnesty International je organizace nezávislá na vládách, politických ideologiích, ekonomických zájmech. Finanční podporu získává především od svých členů a podporovatelů.

www.amnesty.cz/vzdelavani

Nabízíme starší ročníky Romano hangos.

Cena jednoho ročníku 100 Kč + poštovné.

objednávky na: 545 246 673 nebo: holomkova@srmn.cz

**Adresa redakce Romano hangos
a Společenství Romů na Moravě**

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srmn.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Ceník inzerce:

celá strana (rozměr 26×40) – 5 000 Kč

1/2 strany (rozměr 26×20 nebo 40×13) – 3 500 Kč

1/4 strany (rozměr 13×20) – 1 500 Kč

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakování 25 %. Žádosti o inzerci posílejte na: holomkova@srmn.cz

**Vydávání Romano hangos
podporuje Ministerstvo kultury ČR**

VÍCEJAZYČNOST JE BOHATSTVÍ 2017

VÝZVA K ÚČASTI V DĚTSKÉ SOUTĚŽI

ČTĚTE V DALŠÍM JAZYCE NEŽ V ČESKÉM A TVOŘTE
OBRÁZKY, KOMIKSY NEBO KNÍŽKY NA NÁMĚT PŘEČTENÉHO.
SOUTĚŽTE O 10 VÝLETŮ PRO CELÉ TŘÍDY A MNOHO
KRÁSNÝCH CEN! HLAVNÍM TÉMATEM JE MĚSTO PRAHA.

Práce zasílejte do **13. 10. 2017** elektronicky nebo NEdoporučeně na: Spolek Zaedno, Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2. Podmínky, přihláška a další informace na www.kamaradi.eu

Soutěž je určena dětem ze smíšených rodin, národnostních menšin, se zahraničními kořeny nebo komunikujícím v dalším jazyce (pro jednotlivce nebo skupiny).

Organizátor: Projekt Kamarádi, jehož součástí je časopis Kamarádi a soutěž Vícejazyčnost je bohatství, organizuje Spolek Zaedno za podpory MŠMT, Úřadu vlády ČR a Magistrátu hl. m. Prahy.

Kamarádi

Partneři: SMICHOFF, Technická škola, Úřad práce, skip, a další.